

Een tekst in stukjes

onderzoek

Een verhaal over een meisje dat wordt ontvoerd en door haar broer wordt teruggevonden in het exotische Constantinopel; een realistisch klinkend relaas over bruut geweld en geloofsgestellingen, over seks en sociale ellende en over liefde die alles overwint: de Roman van Heinric en Margriete van Limborch had alles in zich om het middeleeuwse publiek te boeien en werd inderdaad een bestseller. Twee jaar geleden is aan de K.U. Brussel een project opgestart om opnieuw belangstelling te wekken voor deze opmerkelijke roman.

Verkoopcijfers bestonden nog niet, maar de populariteit die de *Roman van Limborch* bij het middeleeuwse publiek genoot, blijkt alleen al uit de relatief rijke overlevering. De tekst van ruim drieëntwintigduizend verzen is bewaard in twee (vrijwel) volledige handschriften: één is afkomstig uit het hertogdom Brabant, de regio waar de tekst is ontstaan; het andere werd geschreven in het Ripuarisch, het dialect van de streek rond Aken. Daarnaast zijn — verspreid over bibliotheken in binnen- en buitenland — elf fragmenten beschikbaar en in twee handschriften zijn excerpten uit de tekst opgenomen. Op het gebied van de Middelnederlandse ridderepiek lijken enkel Maerlants *Historie van Troyen*, de *Madelgijs* en de *Parthonopeus van Bloys* een vergelijkbaar succes te hebben gekend. Hoe populair de *Roman van Lim-*

borch in de Middeleeuwen ook was, in het literair-historische onderzoek kreeg de roman aanvankelijk weinig aandacht. De roman sloot niet aan bij de romantische smaak van de vroege literatuurgeschiedschrijvers en belandde in het verdomhoekje. Waardering voor de roman bestond slechts bij een enkeling, zoals de dichter Albert Verwey. Als hoogleraar aan de Leidse universiteit vervaardigde Verwey in de jaren dertig een navertelling om zijn studenten ontvankelijk te maken voor de 'motieven-kunst', de kunst van het ontleenen die de dichter van de *Limborch* als geen ander beheerste. "Hij zocht niets nieuws, hij schikte het verkregene. Maar men moet

waarnemen hoe hij het schikte en hoe vast en bekoorlijk zijn weefsel is."

De wijze waarop teksten met elkaar zijn verbonden, krijgt de laatste jaren eindelijk weer aandacht in het onderzoek. Die belangstelling voor *intertekstualiteit* heeft ook het onderzoek naar de *Roman van Limborch* in een stroomversnelling gebracht, zoals blijkt uit het doctoraat waarop Lieve De Wachter in mei 1998 aan de K.U. Brussel promoveerde. Bij haar literair-historische onderzoek naar de effecten van ontlenen op de compositie en zingeving van de *Roman van Limborch* bleek evenwel dat er ook nog veel werk te doen is. Vooral het ontbreken van een editie van alle overgeleverde fragmenten heeft het onderzoek tot nu toe belemmerd. De twee volledige handschriften van de *Limborch* bieden dikwijls afwijkende lezingen en in zulke gevallen kunnen de fragmenten veel bijdragen aan de tekstinterpretatie. Deze overblijfselen van wat ooit volledige handschriften waren, staan soms zeer dicht bij de oorspronkelijke tekst, maar werden nog nauwelijks in het onderzoek betrokken.

Een nieuwe editie

Dankzij externe financiering door de (voormalige) Cera-bank konden prof. Jef Janssens en Lieve De Wachter in de zomer van 1998 het *Limborch*-project opstarten. Ze zochten samenwerking met dr. Rita Schlusemann, een *Limborch*-specialiste die werkzaam is aan de universiteiten van Hamburg en Leipzig. Oud-student van de K.U. Brussel, Jeroen Van Crae-

Veertiende-eeuws fragmentje van de Roman van Limborch dat als bindmateriaal heeft gediend in de kafi van een zestiende-eeuwse druk (© Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel).

*De bekeerde heiden Demophon en zijn geliefde Esioene.
Afbelding bij de navertelling van de Limborch door Albert Verwey (Santpoort, 1937).*

nenbroeck, werd aangesteld om te werken aan een editie van alle fragmenten en excerpten. Door de omvang van de fragmenten - bij elkaar zo'n vierduizend verzen - en de slechte staat waarin sommige ervan bleken te verkeren, was dit geen gemakkelijke klus, maar het werk vorderde gestaag. Toen Jeroen in september 1999 naar Leiden vertrok om daar te beginnen aan een taalkundig onderzoek, werd zijn plaats ingenomen door Remco Sleiderink. Begin juli 2000 werd de laatste hand gelegd aan de wetenschappelijke editie die naar verwachting in de loop van dit academiejaar bij uitgeverij Peeters (Leuven) zal verschijnen. Tijdens het voorbereiden van de editie werd al snel duidelijk dat de fragmenten inderdaad bijzonder belangrijk zijn voor de interpretatie van de oorspronkelijke tekst, maar bovendien inzicht bieden in de wijze waarop de *Roman van Lim-*

borch werd verspreid. Vooral de inbreng van beroepskopiïsten was opvallend. De kopiïst die verantwoordelijk is voor het volledige Brabantse handschrift bleek minstens twee andere handschriften van de tekst te hebben vervaardigd, waarvan nu alleen nog fragmenten over zijn. Een andere kopiïst bleek, behalve de *Limborch*, nog tal van andere teksten te hebben gekopieerd, waaronder het enige handschrift van de *Ferguut*. Deze betrokkenheid van beroepskopiïsten bij de verspreiding van de *Limborch* laat eens te meer zien hoe groot de vraag was naar deze spannende avonturenroman.

Een bloemlezing

Hoewel het een van de meest intrigerende teksten uit onze middeleeuwse letterkunde betreft, is de *Roman van Heinric en Margriete van Limborch* bij het grote publiek vrijwel onbekend. In het onderwijs

wordt er nooit over gesproken. Verbazend is dat niet. De tekst werd voor het laatst uitgegeven in een proefschrift uit 1951, zonder enige woordverklaring, op basis van het lastige Ripuarische handschrift. De editie van het Brabantse handschrift is zelfs al anderhalve eeuw oud en slechts in enkele bibliotheken beschikbaar. Op deze manier is het bijna onmogelijk om nog kennis te nemen van deze tekst.

De *Roman van Limborch* verdient meer aandacht en daarom zal in de tweede fase van het *Limborch*-project (2000-2001) een bloemlezing van het verhaal worden gemaakt, voorzien van een parallelle vertaling, relevante achtergrondinformatie en tal van illustraties. Hopelijk kan op die manier een beeld worden geschetst van de rijkdom van het werk.

Remco Sleiderink